

átmentő

A VÉSZFÉK

amit Kárujjal megbillegtetünk s a nőihőgyekről levonók a konzokvenziákat

Hát hogy vannak, no?! Hogy vannak? Kélnődnak-e sokat ebbe a keserves életbe? Igen-e no? Jaj, hogyne kélnődnának, hogyne kélnődnának!... Hogyne nyavajogna az ember, mikor még a csoré bőrit es lemejjesz-tiki rólla evel a rengeteg adóval, drágasággal s minden a sujjal!? Semmit se csináj, csak tőpjél s lépjél s mán azt es pénzéd bány-nya! Met né:

Tennap ijenkor még három-száz pengő vót a kebelembe csongojgatva s esment három-száz a Kárujéba (mámindt a Bédabel Kárujéba, ha hírit hal-lották a sógoromnak). Esszesen haccáz pengővel indulánk neki Kánakról Pestnek s met hall-gassák meg, mire a Nyugutira béromlottunk... egy krajcár nem sok, annyi se marada! Pedig har-madikba jöttünk. Met úgy szá-mították, hogy a második osztáj semmivel sem érkezik hama-rébb, mindt a harmadik s méges kétannyiba kerül. Hát ki bolond kéccerest fizetni egy útét?! A máji viszonyokba!

No mű osztán nem! Megvá-tók tisztességgel a harmadikot s feltelepedénk. Az átalvetőnköt fel a pócra s mű bé a szegeletbe s a dohánt elé s szivarazgatánk s töpdösgeténk. A vonat pediglen nekiereszkedek. Úgy suhattak el mellettünk a telegráncsos bor-nák1, mindt a tulupili!

Elig menyünk vaj három küzsdeg állomásocskát... eccer csak megtaszit Káruj a könyöki-

vel s pislant vaj kettőt átellenbe... s aszongya nekem, hogy:

– Te Dani te – aszongya – ne-tene!

– Hinnye – mondom – no-nono!

S odatekénk.

Hát hallgassák meg lelkem! A szembevaló üllőhejre éppen ak-kor telepedék meg nagybegyesen egy igen-igen dörgelemes nagy nőihőgy.

Gondojanak el magiknak egy teméntelen nagy halmazállapo-tot, amejiknek veres vót a tete-je, mindt a bazsarózsa... s ojan fájintosan kidomborodott neki az... egyénisége... a beszéggyi-be... ahogy szót vátott szomszég-gyával... hogy mán a legesső tekintetre, akarom mondani a legesső hallomásra es csudálat-ba ejté az embert!

A második tekintetre mán pe-dergettem a bajusszomot es...

A harmadik tekintetre pediglen mán gondolám magamba, hogy nonono Dani, nonono...!– No sógor – aszongya Káruj – mit szóllasz hezza?

– Hát – mondom – szép fej-lemén, asszonba ijét még nem láttam.

– Mibe? – aszongya.

– Asszonba – mondom –, fe-hérnépbe. Hát nem arról be-szélész?

– Sujt, hogy megegye – aszon-gya –, nem a fehérnépet mutatom te bolond! Nézd meg – aszongya –, mi van ott a feje felett?! Azt a vasúti szerkezetet, ne!

– Noteno – mondom – hallám! S oda pislanték.

S met hajjanak ide! A harma-dik osztájos kuplé ódalán, a dör-gedelmes nőihőgy feje felett, egy küzsdeg bizgettyüre, tiszta csu-pa vas betükkal ki vót írva, hogy: „Hezzanyólni s megbizgetni a törvény erejinél fogvást tilal-mas!”

– No ládd-e sógor – aszongya Káruj –, én ezt mán egy fertáj órája olvasgatom s furt azon tö-röm – aszongya – az eszmélete-met, hogy vajon a magyarállam-vasút, ha mán előre tulta, hogy tilalmas a bizgetése... akkor mi-nek csináltatta? Métt verte kőcs-cségbe magát? Vaj pediglen – aszongya –, ha mán létrehozták s a kőccség megvót... akkor mi a sújétt tithatták bé a bizgetésit?!

– Hát – mondom –, ha ké-váncsi vagy reja, eriggy oda s rándicsd meg – mondom –, po-róbájjuk ki a szerkezetet. Hátha rejaajövünk a rejtelmire.

– Hinnye – aszongya – be jól beszélsz te Dani! – aszongya. – Igasságod vagyon – aszongya. – Tiszta csupa szent igazad va-gyon!

S aval mán fel es állott a hej-jiről Káruj s a markát megtöpé! S megkapá hirtelen a bütejit a veszedelemféknek s ránditta rajta egyet erre, s egyet visz-sza... s mikor másodlagosan es megbillegtené, hát eccerre csak döccen egy nagyot a vonat... a dörgelemes nőihőgy bésuvad a pad alá, a pakét a pócról reja s Káruj a pakétra s én Kárujra s az éveg ablak bé!!!

– Hinnye lelkem jóistenem, netene! – gondoltam magamba.

S hát hallom, hogy csitorog az ajtó s bé a kalauz s káromkodik igen-igen, hogy ki mozgatta meg a veszedelemféket?!

– Jaj – mondom – lelkem kala-juz ur, rossz neve ne vegye, műk lettünk vóna bátorok – mondom – a sógorommal, de éppég csak egy cseppcskét mozdítottuk

meg a bütejit s azt es csak azétt, met a következményivel aka-ránk tisztába jóni.

– No – aszongya a kalajuz – én tisztába hozom magikot a követ-kezményivel! Ezenvel a törvén-nevibe kéccáz pengőt lefizetnek.

– Mennyit? – mondom.

– Kéccázat – aszongya.

– Hinnye – mondom –, hogy a rágoráksuj míg a világ furto-noson csak vézféket egyék... ezt megtevők, sógor!

– Ezt meg – aszongya Káruj – de még szerencse, hogy har-madik osztáj! Met a másodikba kéccerannyi vóna biztoson!

Lepengetők a kéccáz pengőt s a kalajuz ki s a vonatot nekiereszte esment...

Eccer csak lássuk lelkem, hogy a dörgelemes nőihőgy es ki-üti a fejbütejit a pad alól... kö-rülhordozza a perspektéváját a hejjségbe... s ereszkedni kezd kifelé... s mind küjjebb-küjjebb s fejjebb-fejjebb... s eccerre csak megbillen valamiletteképpen a széjje-hossza... s úgy, ahogy vót, az egész ákusztikájával vissza-heppent a szegeletbe!

Káruj e'kacagá magát s ejsze tám én es.

A nőihőgyet pedig elönté hir-telen a méreg s nagy rikácsolás-sal tenni kezdé Kárujt s engem s a kalajuzt s a kormányt s a mi-nyiszterelneket s a vézféket s a vasutat s mindent, amire csak rejafacsarodhaték a nyelve.

– Hinnye – aszongya Káruj – te Dani – aszongya – el kénék hallgattatni valamiletteképpen ezt a fehérnépet, met ha nem egyéb, még mehibádzik az esz-méletünk a rikácsolásától.

– Mán – mondom – lelkem sógor, ez úgy nekilendüle – mon-dom – hogy eisze szép szóval nemigen tuggyuk lecsillapítani. Legfejjebb – mondom – csak egyetlenegy megódás lehetne: meg kéne jeszteni valamivel – mondom – s mán tudom es, hogy mivel! Idehallgass – mondom. –

Hosszu Zoltán (Dani bá)

Most mán úgy es megfizettük a temérdek pézt ezétt a ribanc ve-szedelemfékét, hát legalább va-lami hasznát es lássuk a kőccség után: eriggy oda – mondom – s bizgesd meg mégeccer!

S met lelkem, Káruj fel es sző-kék s a markát meg, s neki!

S abba a szempicbe mán bil-legteté es a bütejit.

Lelkém teremő édes Jóiste-nem!

Esment döccen egy nagyot a vonat... a dörgelemes nőihőgy esmén bé a pad alá... s a pakét a pócról reja s Káruj a pakétra s én Kárujra s a kalajuz bé!

– No – gondolám magamba – szerussz világ!

Az essőbbenni kőccségnek a háromszorossát róttá ki rejánk a hengér kalajuz s még örvendhet-tünk, hogy életbe hagyott! Egy árva krajcár nem sok, annyi sem maradt a bugyillárisunkba.

De hát mi a sujt csinájjon az ember?! A törvén törvén! Úgy vagyunk vélle, mindt az asz-szonnyal: legjobb, ha nem ellen-kezik az ember!

De azétt a nagy kőccségből az az egy hasznunk méges csak megvót, hogy a dörgelemes nőihőgybe a kecceres jeccségtől úgy belérekett a szóllam, hogy amíg a Nyuguti pájjaudvarra bé nem romlottunk, még csak a lélekzetvételit s a szusszanását sem vótunk képesek kivenni.

Most pediglen imé ezenvel fel-szóllított minden szenvedő férfi-jut, akinek veszedős természetű felesége vagyon, egyszóval minden házas embert, hogy fogjunk essze s bizzuk meg közösön valamejék életrevaló pesti mérnekembert a késérletekkel: – hátha fel tudnák találni a családi vézféket? E' vóna osztán az igazi nagy világmegvá-tása! Szükség esettyibe az ember csak megbillegtené a szerkezet bütejit... s az asszonba belérekesz-tené a hanghullámokat!

De ettől még meszecke va-gyon a technika.

DR. HOSSZU ZOLTÁN (Kálnok, Sepsiszek, 1897 - ?). Szege-den szerzett jogi doktorátust. Ezután színészi pályára lépett, 1926-ban a Nemzeti Színház tagja. Számos filmben játszott kitérő sikerrel, de a legmaradandóbbat a Dani bá néven elhi-resült, mesélő székely bácsi alakjával alkotta. A második világ-háború alatt a Frontszínházzal a hadszínteret járja Ukrajnában, ahol 1944-ben állítólag eltűnik.

NAIVSÁG ÉS FURFANG A SZÉKELYEKNÉL

Amikor Dani bá történeteit ol-vasom, szinte látom és hallom őt és Bédabel Kárujt, az íze-sen beszélő, csavaros eszű két sógort, amint időnként ki-ki-ruccannak kicsiny falujukból a „nagyvilágba”, mely esetükben csak egy másik falut vagy vá-rost jelent, s ahol elképesztő ka-landokba keverednek.

Önmagukról és a történet többi szereplőjéről is erős képszerűség-gel beszélnek, a megtörténeteket láttatva mondják el. A nyelvjá-rásuk tájszavain túl gondolko-dásmódjuk is különleges: a pa-raszti világból előjövő emberek humoros, tréfás előadásmódja a székely észjárás alapul. Ilyen-kor átmelegszik a szívem, ott-hon vagyok velük Székelyföldön, látom a mozdulataikat, hallom

a szavaikat, értem a gondolata-ikat. Ahogy ártatlan, gyermeki naivsággal, kíváncsisággal cso-dálkoznak rá a számukra még ismeretlen dolgokra, tárgyakra, emberekre, helyzetekre.

Természetesen a népi humor a kárpát-medencei magyarság más közösségeiben is létezik, de ez a háttérben megbúvó, talán kissé naivnak nevezhető fur-fang, hangulatteremtő képesség alapvetően a székelyekre jellem-ző. És nem máttól-tegnaptól: szé-kely fortélynak nevezte a furfang és a naivság együttes megjeleni-tését Baranyai Decsi János tős-gyökeres magyar szólásokat be-mutató és értelmező könyvében (Adagiorum Graeco-Latino-Un-garicorum Chiliades quinque, azaz „Ötezer görög-latin-magyar

szólás gyűjteménye”. Bártfa, Klob Nyomda, 1998).

Dani bá szövegei átmentik ko-runkba a régen oly természetes,

szinte érintetlen székely nyelv-vezetet, ráirányítják az olvasó figyelmét a székely tájszavakra. A senki más által nem használt és talán nem is egészen értett, sajátos ízű székely beszéd őrzé-sére ösztönöznek, szavak nélkül figyelmeztetnek, hogy ez megó-vandó, különleges örökségünk.

A Vézfék című elbeszélésben, a „harmadik osztájokuplé”-ban észtornára kerül sor. Gondolom azért, mert a székely ember más-képp nem igazán tud beszélget-ni, és véleménye szerint más-képp nem is lehet. A tanulságot az író példabeszédben összeg-zi: „De hát mi a sujt csinájjon az ember?! A törvén törvén! Úgy vagyunk vélle, mindt az asszonnyal: legjobb, ha nem el-lenkezik az ember!”

Hosszu Enikő

Utána pedig következik a székely családi állapotok (tud-niillik a férfi a százados, ám az asszony az ezredes) megváltoz-tatásáról szóló fantáziálás a csa-ládi vézfékről: „Most pediglen imé ezenvel felszóllított minden szenvedő férfigut, akinek veszeke-dős természetű felesége vagyon, egyszóval minden házas embert, hogy fogjunk essze s bizzuk meg közösön valamejék életrevaló pesti mérnekembert a késérletekkel: – hátha fel tudnák találni a családi vézféket? E' vónaosz-tán az igazi nagy világmegvátása! Szükség esettyibe az ember csak megbillegtené a szerkezet büte-jit... s az asszonba belérekesz-tené a hanghullámokat!”

Na erre mondja a székely asz-szony, hogy álmodik a nyomor...